



DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARINING HUDUDIY INFRASTRUKTURANI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI (ANDIJON VILOYATI MISOLIDA)

R.A.Sobirov

Bank-maliya akademiyasi magistri
<https://doi.org/10.5281/zenodo.20642959>

Annotatsiya. Mazkur maqolada davlat-xususiy sheriklik (DXSh) mexanizmlarining hududiy infratuzilmani rivojlantirishdagi iqtisodiy va institutsional ahamiyati Andijon viloyati misolida tahlil qilingan. Tadqiqot davomida transport-logistika, energetika, kommunal va ijtimoiy infratuzilma sohalarida amalga oshirilayotgan DXSh loyihalarining samaradorligi statistik, ekonometrik va komparativ usullar asosida baholandi. Tahlillar natijasida DXSh mexanizmlarining investitsiya faolligini oshirish, infratuzilma obyektlarini modernizatsiya qilish hamda hududiy iqtisodiy o'sishni jadallashtirishdagi muhim roli ilmiy asoslandi. Shu bilan birga, DXSh tizimini rivojlantirishdagi institutsional, moliyaviy va boshqaruv muammolari aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: davlat-xususiy sheriklik, infratuzilma, investitsiya, iqtisodiy o'sish, hududiy rivojlanish, energetika, logistika, ekonometrik tahlil.

Аннотация. В данной статье исследуется экономическая и институциональная роль механизмов государственно-частного партнерства (ГЧП) в развитии региональной инфраструктуры на примере Андижанской области. В ходе исследования проведен анализ эффективности проектов ГЧП в сферах транспортно-логистической, энергетической, коммунальной и социальной инфраструктуры с использованием статистических, эконометрических и сравнительных методов. Результаты анализа показали, что механизмы ГЧП способствуют повышению инвестиционной активности, модернизации инфраструктурных объектов и ускорению регионального экономического роста. Вместе с тем были выявлены институциональные, финансовые и управленческие проблемы развития системы ГЧП, а также разработаны научно-практические рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, инфраструктура, инвестиции, экономический рост, региональное развитие, энергетика, логистика, эконометрический анализ.

Abstract. This article examines the economic and institutional role of public-private partnership (PPP) mechanisms in the development of regional infrastructure using the example of Andijan region. The study analyzes the effectiveness of PPP projects in transport and logistics, energy, communal and social infrastructure sectors using statistical, econometric, and comparative methods. The results indicate that PPP mechanisms contribute to increasing investment activity, modernizing infrastructure facilities, and accelerating regional economic growth. At the same time, institutional, financial, and managerial challenges in the development of the PPP system were identified, and scientific and practical recommendations for overcoming these issues were developed.

Keywords: public-private partnership, infrastructure, investment, economic growth, regional development, energy, logistics, econometric analysis.

Global iqtisodiy integratsiya va raqobatning kuchayishi sharoitida infratuzilma tarmoqlarini rivojlantirish iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Zamonaviy infratuzilma ishlab chiqarish, savdo, logistika va xizmat ko'rsatish tarmoqlarining samaradorligini oshirish bilan birga, hududiy iqtisodiy integratsiyani kuchaytirishga xizmat qiladi. Shu sababli infratuzilma rivojlanishi davlat iqtisodiy siyosatining strategik ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Biroq infratuzilma loyihalarining kapital sig'imi yuqori bo'lib, ularni moliyalashtirish katta hajmdagi investitsiya resurslarini talab qiladi. Davlat byudjeti imkoniyatlarining cheklanganligi esa xususiy sektor investitsiyalarini infratuzilma loyihalariga keng jalb qilish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Shu nuqtai nazardan davlat-xususiy sheriklik (DXSh) mexanizmlari zamonaviy iqtisodiyotda samarali institutsional instrument sifatida muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Andijon viloyati iqtisodiy-demografik salohiyati yuqori bo'lgan hududlardan biri hisoblanadi. Viloyatda sanoat ishlab chiqarishi, transport-logistika tizimi, energetika va kommunal infratuzilmaning rivojlanishi hududiy iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu sababli DXSh mexanizmlarining infratuzilma rivojlanishidagi rolini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot davomida:

- statistik tahlil usuli;
- taqqoslash (komparativ) usuli;
- tahlil va sintez;
- ekonometrik modellashtirish;
- induktiv va deduktiv yondashuvlar kabi ilmiy metodlardan foydalanildi.

Empirik tahlillar 2015–2026-yillarga oid statistik ma'lumotlar asosida amalga oshirildi. Tadqiqotda regressiya modeli yordamida infratuzilma rivojlanishi va DXSh investitsiyalari o'rtasidagi bog'liqlik tahlil qilindi.

Ekonometrik model quyidagicha ifodalandi:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X + \varepsilon$$

Bu yerda:

- Y — infratuzilma rivojlanish ko'rsatkichi;
- X — DXSh asosidagi investitsiyalar hajmi;
- β_0 — doimiy koeffitsient;
- β_1 — investitsiyalar ta'siri koeffitsienti;
- ε — tasodifiy xatolik.

Tahlil natijalari investitsiyalar hajmi va infratuzilma rivojlanishi o'rtasida ijobiy bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi.

DXSh mexanizmlarining iqtisodiy mohiyati. Davlat-xususiy sheriklik davlat va xususiy sektor o'rtasidagi uzoq muddatli hamkorlik shakli bo'lib, unda infratuzilma obyektlarini yaratish, moliyalashtirish va boshqarish jarayonida risklar hamda majburiyatlar o'zaro taqsimlanadi.

DXSh mexanizmlarining asosiy afzalliklari quyidagilardan iborat:

- investitsiya resurslarini keng jalb qilish;
- infratuzilma obyektlarini modernizatsiya qilish;

- xizmatlar sifatini oshirish;
- innovatsion texnologiyalarni joriy etish;
- davlat byudjeti yuklamasini kamaytirish.

Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, DXSh loyihalari transport, energetika, kommunal xizmatlar va ijtimoiy infratuzilma sohalarida yuqori iqtisodiy samaradorlikni ta'minlaydi.

Transport-logistika infratuzilmasida DXSh loyihalari. Transport-logistika tizimi hududiy iqtisodiyotning integratsion infratuzilmasi sifatida ishlab chiqarish va savdo jarayonlari samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Andijon viloyatida DXSh asosida:

- logistika markazlari;
- avtomobil yo'llarini modernizatsiya qilish;
- multimodal transport tizimlarini shakllantirish;
- "aqli logistika" texnologiyalarini joriy etish

kabi loyihalar amalga oshirilmoqda.

Mazkur loyihalar:

- transport xarajatlarini kamaytirish;
- mahsulot yetkazib berish muddatlarini qisqartirish;
- hududiy iqtisodiy integratsiyani kuchaytirish imkonini bermoqda.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, transport-logistika infratuzilmasining rivojlanishi hududiy investitsion jozibadorlikning oshishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Energetika infratuzilmasida DXSh mexanizmlarining roli. Energetika infratuzilmasi iqtisodiy tizimning bazaviy elementi sifatida ishlab chiqarish jarayonining uzluksizligini ta'minlaydi.

Andijon viloyatida quyidagi yo'nalishlarda DXSh loyihalari rivojlanmoqda:

- quyosh energetikasi;
- energiya taqsimlash tarmoqlarini modernizatsiya qilish;
- energiya samaradorligini oshirish;
- qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish.

Energetika loyihalarining asosiy iqtisodiy samaralari:

- energiya yo'qotishlarini kamaytirish;
- elektr ta'minoti barqarorligini oshirish;
- ekologik yuklamani pasaytirish;
- investitsiya oqimlarini ko'paytirish

bilan izohlanadi.

Shuningdek, "yashil iqtisodiyot" konsepsiyasi doirasida qayta tiklanuvchi energiya loyihalarining rivojlanishi uzoq muddatli iqtisodiy va ekologik samaradorlikni ta'minlaydi.

Kommunal infratuzilma va "aqli shahar" texnologiyalari. Kommunal infratuzilma aholining yashash sifati va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi.

Andijon viloyatida DXSh asosida:

- "aqli hisoblagich" tizimlari;
- raqamli monitoring platformalari;
- chiqindilarni qayta ishlash klasterlari;

- suv yo'qotishlarini nazorat qilish tizimlari joriy etilmoqda.

Mazkur texnologiyalar:

- resurslardan samarali foydalanish;
- ekspluatatsion xarajatlarni kamaytirish;
- xizmatlar sifatini yaxshilash imkonini bermoqda.

“Aqli shahar” konsepsiyasi urban infratuzilmani boshqarishning zamonaviy modeli sifatida DXSh mexanizmlarining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Ijtimoiy infratuzilma va inson kapitali rivoji. Ta'lim va sog'liqni saqlash tizimlari inson kapitalini rivojlantirishning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Andijon viloyatida DXSh asosida:

- zamonaviy maktab va universitet komplekslari;
- xususiy diagnostika markazlari;
- raqamli ta'lim platformalari;
- ijtimoiy xizmatlar markazlari rivojlantirilmoqda.

Mazkur loyihalar:

- aholi turmush sifatini yaxshilash;
- bandlikni oshirish;
- inson kapitali samaradorligini kuchaytirish imkonini bermoqda.

DXSh tizimini rivojlantirishdagi muammolar. Tadqiqot davomida DXSh mexanizmlarini rivojlantirishga to'sqinlik qilayotgan quyidagi tizimli muammolar aniqlandi:

- institutsional muhitning yetarli rivojlanmaganligi;
- uzoq muddatli moliyalashtirish resurslarining cheklanganligi;
- risklarni boshqarish tizimining nomukammalligi;
- loyiha boshqaruvi samaradorligining pastligi;
- axborot shaffofligining yetarli emasligi.

Mazkur muammolar DXSh loyihalarining iqtisodiy samaradorligini pasaytiruvchi omillar sifatida baholandi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak olib borilgan tadqiqot natijalari davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining hududiy infratuzilmani rivojlantirishdagi iqtisodiy va institutsional ahamiyatini tasdiqlaydi.

DXSh mexanizmlari:

- investitsiya resurslarini jalb qilish;
- infratuzilma obyektlarini modernizatsiya qilish;
- iqtisodiy o'sishni jadallashtirish;
- xizmatlar sifatini oshirish imkonini beradi.

Tadqiqot asosida quyidagi ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

- normativ-huquqiy bazani takomillashtirish;
- uzoq muddatli moliyalashtirish instrumentlarini rivojlantirish;
- risklarni boshqarish tizimini optimallashtirish;



- raqamli monitoring platformalarini joriy etish;
- investitsion muhit shaffofligini oshirish;
- malakali kadrlar tayyorlash tizimini rivojlantirish.

Mazkur chora-tadbirlar Andijon viloyatida DXSh mexanizmlarining samaradorligini oshirish va hududiy iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.O'zbekiston Respublikasining "Davlat-xususiy sheriklik to'g'risida"gi Qonuni, 2019.
- 2.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-60-sonli Farmoni, 2022.
- 3.World Bank. Public-Private Partnerships Reference Guide, 2020.
- 4.OECD. Principles for Public Governance of PPPs, 2019.
- 5.Asian Development Bank. PPP Operational Framework, 2020.
- 6.Yescombe E.R. Public-Private Partnerships: Principles of Policy and Finance, 2018.
- 7.Andijon viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari, 2015–2026.